

RÓWNOUPRAWNIENIE Kobiet I MĘŻCZYŹN

Równouprawnienie kobiet i mężczyzn stanowi jeden z celów Unii Europejskiej. Na przestrzeni lat prawodawstwo, orzecznictwo i zmiany w Traktatach przyczyniły się do wzmocnienia tej zasady i jej wdrażania w UE. Parlament Europejski zawsze gorliwie bronił zasady równouprawnienia kobiet i mężczyzn.

PODSTAWA PRAWNA

Zasada równości wynagrodzeń dla pracowników płci męskiej i żeńskiej za taką samą pracę jest zapisana w Traktatach WE od 1957 r. (dzisiejszy art. 157 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)). Artykuł 153 TFUE pozwala UE na podejmowanie działań w szerszym obszarze równych szans i równego traktowania w dziedzinie zatrudnienia, a w tych ramach art. 157 TFUE dopuszcza pozytywne działania mające na celu wzmocnienie pozycji kobiet. Dodatkowo art. 19 TFUE przewiduje przyjęcie przepisów służących walce z wszelkimi przejawami dyskryminacji, w tym z dyskryminacją ze względu na płeć. Na podstawie art. 79 i 83 TFUE przyjęto prawodawstwo dotyczące przeciwdziałania handlowi ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, a na podstawie art. 168 TFUE ustanowiono program „Prawa, równość i obywatelstwo”, dzięki któremu zapewnione jest między innymi finansowanie działań przyczyniających się do zwalczania przemocy wobec kobiet.

CELE

Unia Europejska opiera się na zbiorze wartości, do których należy równość, a zatem wspiera równouprawnienie kobiet i mężczyzn (art. 2 i art. 3 ust. 3 Traktat o Unii Europejskiej (TUE)). Cele te są zawarte także w art. 21 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Ponadto na mocy art. 8 TFUE powierza się Unii zadanie wyeliminowania nierówności oraz promowania równości kobiet i mężczyzn we wszystkich jej działaniach (koncepcja ta jest również znana jako uwzględnianie aspektu płci w głównym nurcie polityki). W deklaracji nr 19 załączonej do Aktu końcowego konferencji międzyrządowej, która przyjęła Traktat z Lizbony, Unia i państwa członkowskie zobowiązały się „do zwalczania wszelkiego rodzaju przemocy w rodzinie [...], zapobiegania tym przestępstwom i ich karania oraz [...] wspierania i ochrony ofiar”.

OSIĄGNIĘCIA

A. Główne akty prawne

Prawodawstwo unijne, przyjęte w większości w drodze zwykłej procedury ustawodawczej, obejmuje:

- dyrektywę Rady 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 r. w sprawie stopniowego wprowadzania w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego;
- dyrektywę Rady 92/85/EWG z dnia 19 października 1992 r. w sprawie wprowadzenia środków służących wspieraniu poprawy w miejscu pracy bezpieczeństwa i zdrowia pracownic w ciąży, pracownic, które niedawno rodziły i pracownic karmiących piersią;
- dyrektywę Rady 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. wprowadzającą w życie zasadę równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług;
- w 2006 r. szereg wcześniejszych aktów ustawodawczych uchylono i zastąpiono dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/54/WE z dnia 5 lipca 2006 r.^[1] w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (wersja przekształcona); dyrektywę Rady 2010/18/UE z dnia 8 marca 2010 r. w sprawie wdrożenia zmienionego porozumienia ramowego dotyczącego urlopu rodzicielskiego oraz uchylającą dyrektywę 96/34/WE;
- dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/41/UE z dnia 7 lipca 2010 r. w sprawie stosowania zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn prowadzących działalność na własny rachunek oraz uchylającą dyrektywę Rady 86/613/EWG;
- dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującą decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW; dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. ustanawiającą europejski nakaz ochrony; dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW;
- dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylającą dyrektywę Rady 2010/18/UE.

---

[1]Przekształcona dyrektywa uchyla również dyrektywę 76/207/EWG, która została zmieniona dyrektywą 2002/73/WE.

B. Postępy w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE)

TSUE odegrał istotną rolę we wspieraniu równouprawnienia kobiet i mężczyzn. Poniżej przedstawiono wykaz najważniejszych wyroków:

- wyrok w sprawie Defrenne II z dnia 8 kwietnia 1976 r. (sprawa 43/75): Trybunał uznał bezpośredni skutek zasady równości wynagrodzeń dla kobiet i mężczyzn oraz orzekł, że zasada ta obowiązuje nie tylko w stosunku do działań władz publicznych, ale dotyczy również wszelkich porozumień mających na celu zbiorowe regulowanie pracy najemnej;
- wyrok w sprawie Bilka z dnia 13 maja 1986 r. (sprawa C-170/84): Trybunał orzekł, że środek wykluczający pracowników pracujących w niepełnym wymiarze godzin z udziału w zakładowym systemie emerytalnym stanowi dyskryminację pośrednią, w związku z czym jest sprzeczny z dawnym art. 119 traktatu EWG, jeżeli dotyczy znacznie większej liczby kobiet niż mężczyzn, chyba że można wykazać, iż wykluczenie jest uzasadnione czynnikami obiektywnymi, niezwiązanymi z dyskryminacją ze względu na płeć;
- wyrok w sprawie Barber z dnia 17 maja 1990 r. (sprawa C-262/88): Trybunał orzekł, że wszelkie formy emerytury pracowniczej stanowią wynagrodzenie do celów dawnego art. 119, a zatem w ich przypadku obowiązuje zasada równego traktowania; Trybunał orzekł, że mężczyźni powinni mieć możliwość korzystania z praw emerytalnych lub praw emerytalnych pozostającego przy życiu członka rodziny w takim samym wieku co kobiety;
- wyrok w sprawie Marschall z dnia 11 listopada 1997 r. (sprawa C-409/95): Trybunał orzekł, że prawodawstwo wspólnotowe nie wyklucza, by przepisy krajowe dawały kobietom pierwszeństwo przy awansie służbowym wówczas, gdy w danym sektorze liczba kobiet jest niższa od liczby mężczyzn („dyskryminacja pozytywna”), pod warunkiem że pierwszeństwo nie jest przyznawane automatycznie, a kandydaci płci męskiej mają gwarancję, że ich kandydatura zostanie rozpatrzona, nie zaś wykluczona a priori;
- wyrok w sprawie Test Achats z dnia 1 marca 2011 r. (sprawa C-236/09): Trybunał orzekł o nieważności art. 5 ust. 2 dyrektywy Rady 2004/113/WE w związku z jego niezgodnością z zasadą równego traktowania kobiet i mężczyzn w dostępie do towarów i usług oraz ich dostarczaniu; Do obliczania wysokości składek i świadczeń w celach ubezpieczeniowych należy stosować ten sam system wyliczeń aktuarialnych w stosunku do kobiet i do mężczyzn;
- wyrok w sprawie Korwin-Mikke z dnia 31 maja 2018 r. (sprawy T-770/16 i T-352/17): Trybunał opowiedział się za uchyleniem kar nałożonych przez Parlament Europejski na należącego do skrajnej prawicy polskiego posła do PE Janusza Korwin-Mikkego.

C. Stan bieżący

Poniżej znajduje się przegląd najnowszych działań podjętych przez UE w dziedzinie równości kobiet i mężczyzn.

Pandemia COVID-19 spotęgowała obecną przemoc ze względu na płęć wobec kobiet, co potwierdza wieloletnie wyniki badań naukowych, zgodnie z którymi ryzyko przemocy domowej rośnie w czasach kryzysu. Wdrożono środki izolacji, by ludzie pozostali bezpieczni w domach. Okazało się jednak, że dom nie jest bezpieczny dla wszystkich, a środki izolacji odegrały wyraźną rolę w znacznym wzroście liczby doniesień o przemocy domowej.

5 marca 2020 r. Komisja przyjęła strategię na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020-2025. Określono w niej ambitne ramy na pięć najbliższych lat dotyczące postępów w zakresie równouprawnienia płci w Europie i poza nią. Strategia opiera się na wizji Europy, w której kobiety i mężczyźni, dziewczęta i chłopcy, w całej swojej różnorodności, są wolni od przemocy i stereotypów oraz mają możliwość rozwoju i pełnienia ról przywódczych.

Jako jeden z pierwszych celów strategii Komisja zaproponowała w marcu 2021 r. [wiązące środki w zakresie przejrzystości wynagrodzeń](#). Komisja przedstawiła wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie wzmocnienia stosowania zasady równości wynagrodzeń dla kobiet i mężczyzn za taką samą pracę lub pracę o takiej samej wartości za pośrednictwem mechanizmów przejrzystości wynagrodzeń oraz mechanizmów egzekwowania. W marcu 2021 r. Komisja przyjęła plan działania na rzecz wdrożenia Europejskiego filaru praw socjalnych, który kładzie nacisk na równouprawnienie płci i ustanawia ambitne cele m.in. w zakresie uczestnictwa kobiet w rynku pracy oraz zapewniania wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem. Odpowiednie płace minimalne mogą również przyczynić się do zmniejszenia zróżnicowania wynagrodzenia ze względu na płęć, ponieważ więcej kobiet niż mężczyzn otrzymuje minimalne wynagrodzenie. W tym celu w październiku 2020 r. Komisja przedstawiła wniosek dotyczący [dyrektywy UE](#) w celu zadbania o to, by pracownicy w Unii byli chronieni odpowiednimi płacami minimalnymi. Wniosek ten jest obecnie omawiany w komisjach FEMM i EMPL.

Komisja pracuje również obecnie nad nową inicjatywą ustawodawczą mającą na celu zwalczanie przemocy uwarunkowanej płcią. [Konsultacje publiczne](#) dotyczące inicjatywy rozpoczęły się w lutym 2021 r. Jednocześnie kluczowym priorytetem Komisji pozostaje przystąpienie UE do konwencji stambulskiej Rady Europy. W 2020 r. Komisja przyjęła [pierwszą w historii strategię UE w zakresie praw ofiar](#), czyniąc tym samym postępy w walce z przemocą ze względu na płęć.

WIELOLETNIE RAMY FINANSOWE UE (WRF) NA LATA 2021-2027

Po tym, jak Parlament wyraził zgodę, 17 grudnia 2020 r. Rada przyjęła rozporządzenie określające wieloletnie ramy finansowe UE na lata 2021-2027. W nowych [WRF](#) kładzie się większy nacisk na uwzględnianie aspektu płci w budżecie UE.

Wraz z unijnym instrumentem odbudowy NextGenerationEU o wartości 750 mld EUR Unia zyska na nadchodzące lata środki w bezprecedensowej kwocie 1,8 mld EUR. Posłużą one wsparciu odbudowy po pandemii Covid-19 oraz finansowaniu długoterminowych priorytetów UE w różnych dziedzinach polityki. Następnym długoterminowym budżet obejmie siedem obszarów wydatków. Zapewni ramy finansowania niemal 40 unijnych programów wydatkowania w kolejnym siedmioletnim

okresie. W instrumencie NextGenerationEU zwrócono również szczególną uwagę na równouprawnienie płci. W krajowych planach odbudowy i zwiększania odporności należy w szczególności określić, w jaki sposób inwestycje i reformy finansowane z Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności mają przyczynić się do promowania równouprawnienia płci i równych szans dla wszystkich.

W kwietniu 2021 r. Rada i Parlament przyjęły dwa programy wpisujące się w unijny Fundusz „Sprawiedliwość, Prawa i Wartości” jako część unijnych ram finansowych na lata 2021-2027. Programy pomogą propagować, wzmacniać i chronić sprawiedliwość, prawa i unijne wartości. Program „Obywatele, Równość, Prawa i Wartości” na lata 2021-2027 w szczególności obejmuje przydział środków finansowych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego działających na rzecz promowania równouprawnienia płci i zwalczania przemocy wobec kobiet i dziewcząt w UE. Całkowity budżet programu „Prawa i Wartości” wyniesie maksymalnie 1,55 mld EUR (budżet w wysokości 641,7 mln EUR, przy czym dodatkowy przydział wynosi maksymalnie 912 mln EUR). Budżet programu „Sprawiedliwość” wyniesie 305 mln EUR.

PRZYSTĄPIENIE UE DO KONWENCJI RADY EUROPY O ZAPOBIEGANIU I ZWALCZANIU PRZEMOCY WOBEC KOBIEC I PRZEMOCY DOMOWEJ (KONWENCJA STAMBULSKA)

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (konwencja stambulska), która weszła w życie w 2014 r., jest pierwszym prawnie wiążącym instrumentem międzynarodowym dotyczącym zapobiegania przemocy wobec kobiet i dziewcząt i jej zwalczania na szczeblu międzynarodowym. Ustanawia kompleksowe ramy środków prawnych i politycznych służących zapobieganiu takiej przemocy, wspieraniu ofiar i karaniu sprawców.

Rada Unii Europejskiej postanowiła, że projekt decyzji w sprawie podpisania konwencji należy podzielić na dwie odrębne decyzje, z których jedna dotyczy współpracy sądowej w sprawach karnych, a druga – azylu i zasady non-refoulement. Te dwie decyzje Rady przyjęto w maju 2017 r., po czym 13 czerwca 2017 r. komisarz UE ds. sprawiedliwości, konsumentów i równouprawnienia płci podpisała konwencję stambulską w imieniu Unii Europejskiej.

Podpisanie konwencji jest pierwszym krokiem w procesie przystąpienia UE do niej. Przystąpienie do konwencji wymaga teraz przyjęcia decyzji Rady w sprawie zakończenia tego procesu. Wnioski ustawodawcze w tej dziedzinie są omawiane w Radzie na forum Grupy Roboczej ds. Praw Podstawowych, Praw Obywatelskich i Swobodnego Przepływu Osób (FREMP). Prowadzone dyskusje koncentrowały się na kodeksie postępowania określającym, w jaki sposób UE i jej państwa członkowskie będą współpracować przy wdrażaniu konwencji.

W rezolucji z 4 kwietnia 2019 r. Parlament zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości o opinię w sprawie zgodności z traktatami wniosków dotyczących przystąpienia Unii Europejskiej do konwencji Rady Europy oraz w sprawie procedury tego przystąpienia. Oczekuje się, że Trybunał wyda orzeczenie pod koniec 2021 r.

W swoim programie prac na 2021 r. Komisja podtrzymała zobowiązanie do tego, by UE przystąpiła do konwencji stambulskiej, a jednocześnie prowadzi prace nad nowym

wnioskiem ustawodawczym w sprawie zwalczania przemocy ze względu na płeć, który ma zostać przedstawiony do końca 2021 r. Zakończenie procesu przystąpienia do konwencji wymaga zgody Parlamentu Europejskiego.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Parlament Europejski odgrywa istotną rolę we wpieraniu polityki równości szans, zwłaszcza za pośrednictwem działalności Komisji Praw Kobiet i Równouprawnienia (FEMM). W dziedzinie równego traktowania na rynku pracy Parlament działa zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą (procedurą współdecyzji). Przykładami takiej działalności są:

- dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1158 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylająca dyrektywę Rady 2010/18/UE, przyjęta przez PE i Radę w czerwcu 2019 r. Dyrektywa ma zostać wdrożona przez państwa członkowskie UE do 1 sierpnia 2021 r.;
- niedawny wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie wzmocnienia stosowania zasady równości wynagrodzeń dla kobiet i mężczyzn za taką samą pracę lub pracę o takiej samej wartości za pośrednictwem mechanizmów przejrzystości wynagrodzeń oraz mechanizmów egzekwowania ([COM\(2021\)0093](#)).

Komisje FEMM i EMPL omawiają obecnie ten wniosek dotyczący dyrektywy. Ponadto Parlament wnosi wkład do ogólnego rozwoju polityki w dziedzinie równouprawnienia płci, przyjmując sprawozdania z inicjatywy własnej, organizując warsztaty i wysłuchania, a także zwracając uwagę innych instytucji na szczególne kwestie.

W kwietniu 2021 r. członkowie komisji FEMM przyjęli sprawozdanie w sprawie wspierania równouprawnienia płci w kształceniu i pracy zawodowej w dziedzinie nauk przyrodniczych, technologii, inżynierii i matematyki (STEM). Omówili również sprawozdanie z własnej inicjatywy w sprawie równości kobiet i mężczyzn w Unii Europejskiej w latach 2018-2020 i zorganizowali wysłuchanie publiczne na temat zwiększenia wsparcia UE dla przedsiębiorczyń i inwesterek, w tym za pośrednictwem WRF na lata 2021-2027. Komisja zorganizowała również warsztaty na temat roli edukacji w zapobieganiu przemocy wobec kobiet.

3 marca 2021 r. zorganizowano webinarium pt. „Międzynarodowy Dzień Kobiet – przywództwo kobiet w walce z pandemią COVID-19”, które dotyczyło głównie naukowczyń i opiekunek. Zorganizowano również międzyparlamentarne posiedzenie komisji pt. „Jesteśmy silne: kobiety na czele walki z pandemią COVID-19”, które odbyło się 4 marca 2020 r. 8 marca 2021 r. wiceprezydent USA Kamala Harris i premier Nowej Zelandii Jacinda Ardern wzięły udział w sesji plenarnej Parlamentu w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Kobiet.

Parlament dąży również do uwzględniania aspektu płci w pracach wszystkich swoich komisji^[2]. W tym celu ustanowiono dwie sieci współpracy w dziedzinie uwzględniania

---

[2]Zob. rezolucję Parlamentu Europejskiego z dnia 13 marca 2003 r. w sprawie uwzględniania aspektu płci w Parlamencie Europejskim (Dz.U. C 61 E z 10.3.2004, s. 384).

aspektu płci, które koordynuje Komisja Praw Kobiet i Równouprawnienia. Sieć współpracy przewodniczących i wiceprzewodniczących ds. uwzględniania aspektu płci gromadzi posłów do PE, którzy opowiadają się za wprowadzeniem problematyki płci do prac swoich komisji. W każdym sekretariacie komisji wspiera ich sieć współpracy administratorów ds. uwzględniania aspektu płci. Grupa Wysokiego Szczebla ds. Równości Płci propaguje szkolenia i szerzenie wiedzy na temat uwzględniania aspektu wśród pracowników Parlamentu Europejskiego i grup politycznych.

Martina Schonard
05/2021

